

„O razvitku šolstva na Črnigori“; gg. Fr. Črnagoj, E. Gangl, „Gorjanec“, „Pesimist“ i. dr. bodo napolnjevali predale „Listka“; g. E. Gangl nam je obljubil več primernih pesmic; g. Iv. Šega bode zbiral iz šolskih listov razne vesti za „Vestnik“.

Tu smo omenili le daljše obljubljeni spise, na razpolago bomo imeli pa tudi še več krajših člankov in razprav, katere so nam obljubili naši znani sotrudniki. Svojo pomoč so nam dalje tudi obljubili gg.: prof. S. Rutar, prof. Fr. Gabršek, meščanski učitelj Josip Ciperle, Lj. Stiasny, A. Kecelj, J. Likar, J. Režek, K. Česnik, Št. Primožič, J. N. Jeglič, J. Krulec, Fr. Ks. Trošt, M. Janežič, J. Janežič, Lj. Fettich Frankheim, J. Cepuder, J. Novak, J. Furlan, c. kr. okr. šolski nadzornik A. Žumer in mnogi drugi okrajni šolski nadzorniki i. dr.

Uže samo ta imena so nam porok, da bode list vstrezal zahtevam našega stanu, prosimo le, da storé tudi naročniki svojo dolžnost.

„Učiteljski Tovariš“ bode izhajal v svoji dozdanji obliki in po sedanji ceni na 1¹/₄ poli v 1. in 16. dan vsacega meseca.

Naročnina naj se pošilja g. Al. Kecelj-u, Kongresni trg št. 3.

Pisma in vsi uređovanja tikajoči se dopisi pa naj se blagovoljno pošiljajo odgovornemu uredniku J. Dimniku, Šubičeve ulice št. 3.

Ljubljana, 15. grudna 1895.

Za odbor „Slovenskega učiteljskega društva“:

Jakob Dimnik,
t. č. urednik.

A. Žumer,
t. č. predsednik.

J. Furlan,
t. č. tajnik.

Al. Kecelj,
t. č. upravnik.

Národna vzgoja.

(Spisal Jos. Ciperle.)

96.

Naši pradedje bili so poštenjaki. Kakor piše Karamzin, ni bilo med njimi ne tatov, ne razbojnikov. Tudi goljufov ni bilo, kajti drugače bi ne bili tako radi zahajali med nje tuji kupci, kakor pripoveduje Karamzin tudi. Zato so jih pa menda ti kupci toliko bolj sleparili in peharili; in sleparjeni, peharjeni so bili osobito Slovenci vedno in vedno do današnjega dne.

A pri vsem tem videli so Slovani vedno in vedno, da oni, ki so jih goljujali, so si nabirali vedno večje zaklade, kopičili si vedno večja bogastva. Pri vsem tem pa so bili ti goljufi vendar obče spoštovani in cenjeni možje, — kakor je tudi še dan danes. Vsak je namreč poštenjak toliko časa, dokler ga slučajno ne zaprò, naj drè še tako ljudi.

Vedno in vedno bil je oni mož, ki je imel groš. O tem, kako si pridobiva marsikdo svoje imetje, ne povprašuje navadno servilni svet. Oj, kako radi klanjajo se ljudje vsacemu dvonogatemu denarnemu mehu, in grobijan imenuje se oni, ki se mu noče klanjati.

Ni čuda tedaj, da se je tudi pri nas jela majati ona dična krepost, ono krasno poštenje. Nekoč ni bilo treba pri nas pisanih protokolov, ne dolžnih pisem, ne menjic. Kar se je reklo, to je stalo, kar se je obljubilo, to je veljalo; in gorjé nekoč vsacemu, ki bi ne bil storil tega, kar je obljubil.

Tudi pri nas žalibog jeli so se ljudje pesmehovati onemu, ki je bil opeharjen; a še več, tudi pri nas nastopati jeli so ljudje, kojim beseda in obljuba ni bila več sveta, tudi pri nas začela se je izpodkopavati in rušiti poštenost. A znano je tudi, kako rado nam vse spodleti, posebno to, kar mislimo, da smo prijeli s prav veliko zvijačo in pretkanostjo. Tako spodleti nam tudi tu, kjer mislimo opehariti koga.

97.

V nepoštenosti ostali so tedaj naši ljudje vedno le pritlikovci, pravi pravcati šušmarji. Več ugleda imeli bi gotovo povsod, ako bi bili ostali stari poštenjaki. V nepoštenosti ne bode med Slovenci nikdar posebnih kapacitet, med tem ko v poštenosti mogó biti ali postati celo vzorni. Recimo kar kratko in malo: za goljufijo so Slovenci preneumni.

Pošteno mišljenje, pošteno dejanje, pošteno postopanje vselej in povsod, — to bodi naša zadača. Naj se nam očita, da smo robati, da smo sitni, da smo trimoglavni; a temu ne dajajmo nikdar povoda, da bi nam mogel reči kdo: vi ste nepošteni!

Pridi, kar hoče: poštenost bodi vedno naše geslo in naša opora.

Vsi oni pa, ki pridejo v dotiko z narodom in z njega otroci, naj ne omagajo vedno in vedno naglašati pomen, vrednost in veličanstvo poštenosti, da je ta krepost najbistvenejši del človeškega značaja, in da Slovenec, s kojim ni spojena popolnem ta krepost, nima pravice nazivati se Slovenca.

98.

Ako ravno v vsacem Slovenci tiči precej mnogo nekega ponosa, koji imenovati bi se dal kmečki ponos, vendar se on tako težko povzdigne do nekega družega ponosa, ki bi mu bil dostikrat jako potreben in koristen, do tako zvanega narodnega ponosa. Slovenci se ne znajo postaviti, kakor se navadno reče. Temu vzrok je pač v prvi vrsti, da največ ne vemo, za kaj bi se postavili. Druge ljudi slišimo tolikokrat, kako naglašajo povsod svojo domovino, svojo narodnost, svojo zgodovino, krasoto in jakost svojega jezika, šege in navade svojega naroda, i. t. d. Slovenci pa, ki se brigamo raje za

vse drugo, nego za svoje odnošaje, ne vemo ničesa naglašati o svoji domovini, o svoji narodnosti, zgodovini, i. t. d. Da se ne blamiramo, pa raje molčimo. Vse drugače bi se čutili, ako bi poznali svojo domovino vsaj tako, kakor jo poznajo premnogi tujci, ko bi vedeli natančno, kaj vse ona hrani v sebi, ko bi natančno poznali vesoljni svoj narod, kako misli, čuti in po čem hrepeni. Nikdar ne bi smel usojati si tujec grditi pred našimi očmi naših rojakov, če so ga tudi morda kedaj malo resasto pogledali; in ne usojal bi si tudi tega, ako bi vedel, da ima vedno pred seboj človeka, ki ga nadkriluje v vednosti o svojem narodu.

Res, tudi slabosti imamo Slovenci, če ravno morda ne toliko, kolikor jih imajo drugi narodi, zato so pa tehtnejše. Prva naša slabost je ta, da vedno mislimo, da smo slabi. Vsled tega nimamo tudi toliko potrebnega narodnega poguma. Kaj pravite, da smo slabi? Morda li zato, ker nas je komaj jeden in pol milijona? Stavim, da bi mislili tudi, da smo slabi, ako bi nas bilo pet milijonov. Naši nekdanji gospodarji so nas že tako vzgojili, da se kar ne moremo postaviti na lastno stališče.

99.

Pa saj vidimo, kjer smo se postavili še po robu, tam smo tudi dosegli kaj. Najnovejši dokaz temu je celjska spodnja gimnazija. Ni veliko sicer, kar smo si pridobili z njo; a vendar vidi se, da se le s pogumom da doseči kaj, in s slabostjo in prijenljivostjo nič. Kaj poje že o nas Vodnik?

„Za uk si prebrisane glave,
Pa čedne in trdne postave.“

Ali to tudi ni nič? Ali ni v nas dovršeno popolnem to, kar je bistvo popolnega človeka, in kar Latinec izraža z besedami: „Mens sana in corpore sano“? In kaj pravi dalje Vodnik?

„Išče te sreča, um ti je dán,
Našel jo boš, ak' nisi zaspán.“

Zdaj pa vemo, kaj je druga naša slabost. Zaspani smo. Probudili smo se sicer, probudili so nas pač naši nekdanji voditelji: Vodnik, Bleiweis, dr. Razlag i dr. A žalibog, zgubili smo prehitro te može, in zdaj tavamo okoli brez voditeljev, ter se opravičujemo jedino le s svojo dozdevno slabostjo. S tem pač ne bomo prepodili niti jednega vrabca s svojih grmov. Ne bodimo no večne šolobarde, le skrajna odločnost in skrajni pogum pomagal nam bode kaj; zaspanost in popustljivost pa prepuščajmo z lehkim srcem národnim invalidom.

100.

Razun vseh že navedenih nasprotnikov imamo pa Slovenci še jednega, ki je pač tudi nasprotnik naših nasprotnikov, t. j. židovstvo.

Govorí se sicer med nami, da pri nas ni židov v toliki obilici, kakor n. pr. pri Nemcih, da je tedaj potrata časa, baviti se s tako zvanim židovskim vprašanjem. Toda mótimo se. Če ravno ne vidimo dan na dan židovskega nosú med nami, vendar čutimo dan na dan mogočno židovsko roko in židovski vpliv ravno tako, kakor drugi narodi.

Le poglejmo malo okoli sebe. Naši najdivnejši kraji, kakor n. pr. Bled z okolico je v židovski posesti, tržiška okolica je v rokah žalibog krščenege žida, i. t. d. Ali ne zarosi vsacemu poštenemu rodoljubu okó, ali mu ne zatrepeče srce, da ni več naše to, na kar smo posebno ponosni. Najkrasnejši slovenski kraj v židovskih krempljih. Ali ni zadosti že to, prestvariti največega humanitarnega sanjača v najhujšega antisemita? Ali bodemo morda še le takrat protisemitje, ko kupijo židi celo slovensko zemljo?

Potem pa še dalje! Vino, koje se toči po največ gostilnicah naših, je izdelek (ne pridelek) zagrebških in ogrskih židov; brnsko sukno, koje se tudi razpečava med nami, je tudi skoro vse židovski fabrikat, kajti tri četrtine vseh suknarjev v Brnu je židov. Dalje moka, koje kupujemo, semleta je največ po židovskih malinih, in žito, koje prodajamo mi, kupuje zopet žid, ter je prodaja zopet za dobiček. Tedaj v gospodarskem obziru odvisni smo popolnem od židov, kakor so sploh vsi evropski narodi.

Pač proti židovstvu ne bodemo opravili Slovenci sami ničesa. Premogočni so židje. V to bilo bi treba združenja vseh evropskih narodov, ki imajo trpeti od židovske moči. A tu se vidi ravno onemoglost teh narodov. Namestu, da bi šli skupno v boj pri tem vseobčnemu nasprotniku, kavsajo in ravšajo se med seboj, cepijo dlako, ter skušajo škodovati drug drugemu v vsacem obziru. Podpihuje jih v to zopet tudi največ židovski časnikar, podpira jih sem ter tje židovski kapital — žid se pa smeje.

Tudi med nami razširjeni so mnogo preveč židovski časniki, lepa svota denarja potuje vsako leto od nas v židovske žepe za prav problematično duševno hrano. Ali bi ne bilo bolje, ako bi se obrnil ta denar za kaj družega? Saj smo ga krvavo potrebni vsi. Spametujmo se in recimo odločno: „Proč s temi in družimi židovski spakami!“

Neki nemški poslanec izjavil se je nekóč: „Jaz sem protisemit, ker sem narodnjak!“ Iz narodnega stališča v prvi vrsti bi morali tudi mi to biti, kajti nikdo ni naše narodnosti bolj blatil, nego židovski listi in ž njimi v družbi žalibog tudi tako zvana krščanska nemško-nacijonalna papirnata glasila. V drugi vrsti nam je pa potreben protisemitizen iz gospodarskega stališča, kajti žalostno, jako žalostno je tam, kjer je merodajen v gospodarstvenem obziru le žid, kakor n. pr. v Galiciji, Bukovini in na Ogrskem.

Držimo se gesla: Svoji k svojim!

Govoriti moramo še o narodnih vzgojiteljih in o družih sredstvih narodne vzgoje.

Prvi in najboljši vzgojitelji otrokovi so stariši. Gorje otroku, ki nima starišev, in gorje tudi onemu, ki nima dobrih starišev. Njih nauki, njih izgledi ostanejo neizbrisljivi v človeškem spominu. Med dobre nauke prištevati je pa gotovo navdušenje otroka za svoj narod, svojo domovino, svoj jezik in za vse lepe lastnosti svojega naroda. Ne boče se izneveril lahko oni, ki se je navdušil za vse to že v domači hiši.

Drugi vzgojitelj je šola, in sicer ljudska, srednja in viša. Tu bi se morala vtrjevati narodnost na znanstveni podlagi. A žalibog, da je prvič na Slovenskem premalo šol, in še te urejene so po mnogih kronovinah tako, da ne zadostujejo potrebam našega naroda. To bi se moralo pač preurediti, in nujno bi se morali potegniti naši poslanci po raznih zborih za to stvar.

Tretji so naši časniki. Ti bi činili lahko jako mnogo dobrega in koristnega v narodnem obziru, ako bi ne videli svoje glavne zadače v tem, da polemizujejo drug proti drugemu. Nam pač ni treba domačega prepira, ta luksuz prepustimo z lahkim srcem močnejšim narodom. Ravno v tem obstoji naša nesreča in to, da ne moremo doseči nič kaj koristnega, ker pri vsaki terjatvi naši nastopi le jedna stranka, druga se pa odtegne, ali pa morda celo z nasprotniki vred pobija to terjatev. Kedaj bodedo vendar prevideli, da na tak način gre vse rakovo pot.

Saj smo videli, kako vspešno deloval je naš Bleiweis v slavo našega naroda v svojih „Novicah“. Glavni vzrok temu je pa bil, da ni imel nikakoršnega domačega nasprotstva. Odkar se je pa zaplodilo med nas toliko časnikov, trobi pa vsak svojo, in narodna jedinstvo, narodna moč šla je rakom žvižgat.

Četrto sredstvo narodne vzgoje so pa naša narodna društva in naše čitalnice. Želeti bi le bilo, da bi bili vsi ti zavodi vedno le ognjišča, pri kojih bi se ogrevalo občinstvo za svojo domovino; in da bi ne trosili plamen razpora po Slovenskem, kakor se sem ter tje dogaja. Če je kakemu narodu potrebna sloga, je potrebna gotovo Slovencem tako, kakor lačnemu kos kruha.

Pomnimo: „sloga jači, nesloga tlači!“ Brez sloge ni napredka, brez narodne sloge je naroden propad.

Zadnje poglavje! — Le še par besed, preden se poslovim od čestitih bralcev. Da je narodna vzgoja potrebna, o tem ni dvomiti; kajti v strogo narodnem smislu vzgojeni otroci ne bodo nekoč samo dobri in vrli narodnjaki, ampak tudi dobri

in požrtvovalni državljani. Z vspehom jačiti in dopolnjevati sile katerega si bodi naroda more le narodna vzgoja, ona vzgoja, ki je izšla iz naroda samega za narod sam. Pomnite: Dober Slovenec ljubi svojo domovino, svoj jezik, svoj narod, svojega vladarja, on je vedno pripravljen žrtvovati se zanj; on je veren, usmiljen, on ljubi resnico in pravico, on je poštenjak. — S tacimi lastnostimi obdarjen narod ne pojde v nič, ne bode ga razdejal vsak vihar, ampak po vsakem navalu nastopil bode še jači na pozorišče.

Toda pri narodnem vzgojevanji ne bode nas vodila nikdar misel, da bi prezirali ali zaničevali kateri si bodi drug narod ali jezik, saj vemo dobro, kolikega kulturnega pomena so tudi mnogi drugi jeziki; tudi vemo, da imajo tudi drugi narodi izvrstne lastnosti. Te bode pa cenil vedno vsak pošten narodnjak. Toda radi vseh kreposti nima biti primoran noben narod, da bi trpel pod slabimi lastnostimi kakega drugega naroda. Ni moško govoriti o tako zvanih inferijornih narodih, med koje so šteti tudi Slovenci, in ni moško delati potem zapreke tem narodom, ako stremé po viši omiki na narodni podlagi. Na kateri podlagi naj se pa potem prelevé inferijorni narodi v superijorne? Mari na tuji podlagi? — To bila bi tako gorostasna pedagoška nesmisel, da je ne najdemo večje nikjer. To se pravi, narod zadrževati nalašč v inferijornosti, to se pravi, narodu braniti, da se izomika, to se pravi, živemu narodu kopati grob, ter ga tirati s silo vanj. Tako ravnanje je nečloveško.

(Konec.)

Spisje in podlaga spisovnemu pouku v II. oddelku zgornje skupine na jednorazrednicah.

Na podstavi dosedanjih razprav, o pripravi dobre podlage spisovnemu pouku, priobčenih v lanskem letniku U. T., nadaljujem današnjo. Tudi tukaj pričnem z obravnavo berilnih sestavkov.

Kot učno knjigo rabim „Tretje berilo za občne ljudske šole“.

Postopanje pri obravnavi berilnih sestavkov je isto, kakor v prejšnjih oddelkih, le z večjimi zahtevami.

Ko učitelj seznaní učenca z glavno vsebino berilnega sestavka, učenec takoj ponovi podano mu tvarino. Lahko in kratko vsebino pove prosto brez vprašanj, težko in obširno pa v daljših odstavkih, t. j. le na nekatera vprašanja, katera so takorekoč dispozicija podani tvarini. Dispozicija, po kateri je učitelj podal učencem tvarino, se poišče ter večkrat ponovi, da si jo učenci zapomnijo.